

Диалог и сътрудничество извън националните граници

ЧАСТ II

✓ **Международни организации за горите – европейски контекст**

✓ **Политически, научни и консултантски институции, чийто профил е насочен към координация и сътрудничество в горите и горския сектор на Европа**

Доц. д-р ГЕОРГИ КОСТОВ – преподавател по дисциплините „Лесовъдство“ и „Световно лесовъдство“ в ЛТУ

Европа е зелен континент (фиг. 1). Площта на горите (в широк смисъл, вкл. храстово-дървесни формации) на Стария континент е кръгло 341 млн. хектара. От тях 182 млн. ха (53.5 %) са в страните от Европейския съюз (вкл. Швейцария и Норвегия), 138 млн. ха (40 %) са разположени в европейската част на Руската федерация, 18 млн. ха (5 %) попадат на териториите на Украйна и Беларус, а около 3 млн. ха (1.5 %) са в териториите на останалите страни. Средната лесистост (вкл. покритие с несклопени храстово-дървесни формации) на ЕС е 42 %, а на Европа в цялост – 45 %. Най-много гора от общата площ в страните от ЕС има на територията на Финландия – 71 %, а най-малко – в Исландия (2 %), Нидерландия (8 %), Дания (16 %), Малта (11 %), Сан Марино и Молдова – под 16 %. В Европа има и страни без гори – Гибралтар и Гренландия (част от Дания, въпреки че географски е част от Северна Америка). Само Южна Америка е континент с по-голяма лесистост от Европа – 47 %.

”

КОГАТО СЕ ГОВОРИ ЗА ОБЩА ПОЛИТИКА В ГОРИТЕ НА ЕВРОПА, Е НЕОБХОДИМО ДА СЕ ДЕФИНИРАТ ПОНЕ ДВЕ НИВА – ТОВА НА ВСИЧКИ (ПОВЕЧЕТО) ДЪРЖАВИ НА КОНТИНЕНТА И ОТДЕЛНО ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.

“

Когато се говори за обща политика в горите на Европа, е необходимо да се дефинират поне две нива – това на всички (повечето) държави на континента и отделно политика на Европейския съюз.

Горите на Европа

Първото ниво е най-широко представено чрез т.нар. процес FOREST EUROPE (Горите на Европа). FOREST EUROPE е наименованието на министерската конференция за защита на горите в Европа. Това е общоевропейски и доброволен политически процес на най-високо равнище за междууправителствен диалог и сътрудничество в областта на горските политики. Целта е да се изготвят общи рамкови

виждания и правила за защита и устойчиво управление на горите от всички 47 страни участнички. Като отделна администрация ЕС е представен самостоятелно. От създаването си през 1990 г. в Страсбург процесът FOREST EUROPE доведе до постижения като международно съгласуваните насоки, критерии и показатели за устойчиво управление на горите благодарение на своята мисия: „Засилване на сътрудничеството в областта на горските политики в Европа и насърчаване на устойчивото управление на горите за поддържане на многобройните функции на горите от решаващо значение за обществото“. Общо досега са проведени 7 срещи (министерски конференции), като последната през 2015 г. беше в Мадрид, а следващата ще бъде през 2021 г. в Братислава. В еволюционен контекст значението на отделните конференции е посочено на фиг. 2. Утвърдените от министрите ангажименти са рамка за прилагане на устойчиво управление на горите в европейските страни, адаптирани към техните национални обстоя-

Фиг. 1. Карта на горите на Европа (източник EFI, 2016)

Фиг. 2. Решения и резолюции, приети на седем министерски конференции през 1990 – 2015 г., и тяхната връзка към трите стълба на устойчивото стопанисване – икономически, екологичен и социален

телства и изпълнени по съгласуван начин с останалата част от региона, и укрепват едновременно международното сътрудничество. Днес вече може да се приеме, че на най-високо политическо ниво концепцията за разнообразните екосистемни услуги, които горите осигуряват дългосрочно, само при устойчиво управление е достъпна и в голяма степен въведена в управлението при всички участващи държави. Нещо повече – работата на експертите по управление доведе до разглеждането на правнообвързващо споразумение за стопанисването на горите в държавите от FOREST EUROPE, което ще бъде прецедент в историята на управлението на горите на Континента. Към момента върху споразумението работи междуправителствен комитет с мандат за неговото финализиране преди министерската среща в Братислава. Отделно от тези усилия, под егидата на FOREST EUROPE се изпълнява огромна информационна кампания за горите, тяхното състояние, промени, заплахите за тях, както и подходи за гарантиране на устойчиво управление. На всяка конференция се представя доклад за състоянието на горите в Европа (State of Europe's Forests), който обобщава проверена информация от националните доклади на страните участнички.

Някои важни констатации относно горското стопанство на страните в Процеса от Доклада за 2015 година

При обща площ 215 млн. ха средният запас на горите е 163 м³/ха и надхвърля средния за света (133 м³/ха). Средният годишен прираст за последните 25 години е 403 млн. куб. метра. Горите на Европа са предимно едновъзрастни, като само 1/3 са разновъзрастни. Над 80-годишни са 18 % от насажденията, т.е. европейските гори са относително млади. Горите в Европа поглъщат средно около 9 % от емисиите на въглероден двуокис от икономиките на съответните страни (сумарно 719 млн. т годишно). Малко над 3 % от горите са засегнати сериозно от различни болести и вредители. Собствениците на гори получават средно около 619 млн. евро годишно от пазарно признати услуги от горите си (без дървесина). Общият принос на горския сектор, основан на ресурси и услуги от горите, е 0.8 % от брутният вътрешен продукт (GDP) на страните. От население 675 млн. души на страните във FOREST EUROPE 617 млн. души имат достъп до национална горска инвентаризация, а България е единственото изключение за страните от ЕС без такава. Около 50 % (110 млн. ха) от горите в страните се разпознават като такива със специално предназначение

– основно за защита на почвите, водите, биоразнообразието. Редица други количествени и качествени тенденции в горите по общо 12 критерия на национално и общоевропейско ниво, вкл. на ниво ЕС, са достъпни на <https://foresteurope.org/state-europes-forests-2015-report/>.

Европейска референтна рамка в областта на горите

Европейският съюз няма цялостна обща политика за горите поради големите различия в областта на горския сектор между северните, централноевропейските и югоизточните държави членки. От друга страна, ЕС изисква устойчиво управление на горите чрез процеса FOREST EUROPE, в който участват всички държави (ЕС27), а също чрез Стратегията на ЕС за горите и сектора на горското стопанство, 2015. Комисията на ЕС нарича Стратегията Европейска референтна рамка в областта на горите с цел осигуряване на съгласуваност на политиките.

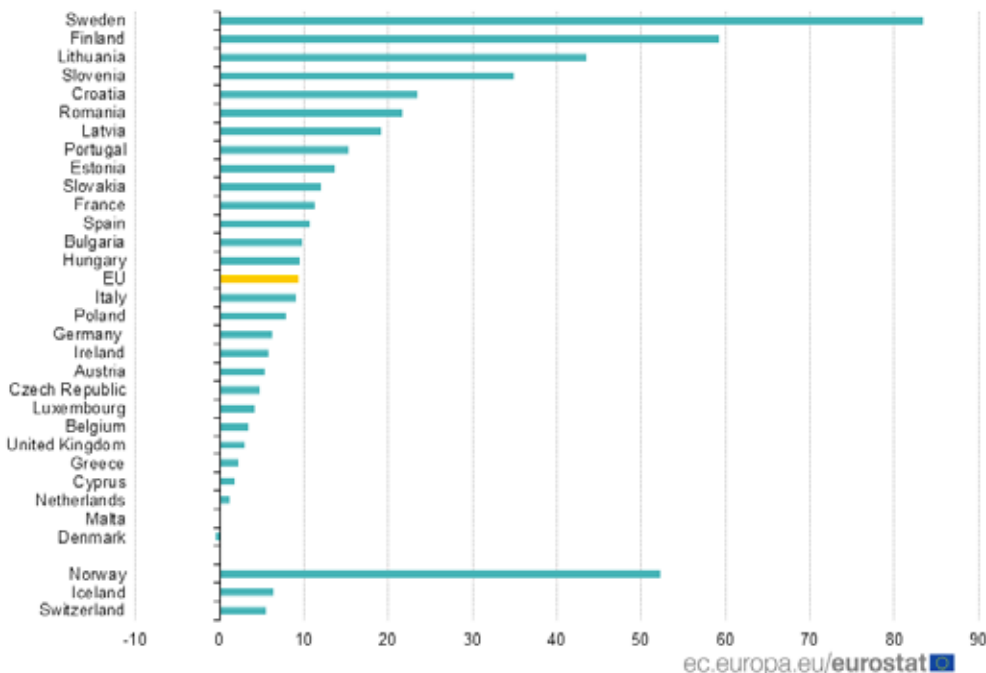
Стратегията е мек политически инструмент, който указва обща рамка на управление, цели пред отрасъла във взаимодействие с останалите части на икономиката, политики и действия за постигане на целите и мерки и източници на финасиране на действията.

В преамбюла на Стратегията са изложени редица данни относно значението и ролята на горите и горския сектор в Европейския съюз. Например в него са заети пряко над 3 млн. европейски граждани; ползват се като добив на обли дървени материали не повече от 70 % от средногодишния прираст на горите (България е на едно от последните места с 55 – 60 %); 60 % от площите на горите са частна собственост, а средно 1/4 са включени в европейската екологична мрежа „Натура 2000“. За горите са били отделени над 5.4 млрд. евро чрез Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (Общата селскостопанска политика, 2008 – 2013) и още приблизително толкова за последния програмен период до 2020 година. Тези средства са около 90 % от отделените от ЕС за изпълнение на зелените цели на Стратегията. Останалите са чрез други инстру-

менти, най-вече в областта на науката и опазването на околната среда. Изпълнението на Стратегиата се наблюдава от европейските органи за управление – Комисия и Парламент, като по предложение на Европейската комисия Парламентът приема през 2015 г. т.нар. Многогодишен план за изпълнение на новата Стратегия на ЕС за горите. Планът предоставя рамка, в която могат да бъдат взети под внимание всички нови политики в различните области, свързани с горите.

Осем приоритетни области обхващат трите стълба на устойчивото управление на горите – социалния, икономическия и екологическия: 1) подкрепа за нашите селски и градски общности; 2) насърчаване на конкурентоспособността и устойчивостта на отраслите, свързани с горското стопанство, на биоенергията и на екологосъобразната икономика като цяло; 3) горите в контекста на променящ се климат; 4) опазване на горите и подобряване на екосистемните услуги; 5) информация за горите и тяхното наблюдение; 6) научни изследвания и иновации; 7) съвместни действия; 8) горите в световен план. В резултат на направения мониторинг и анализ на изпълнението на Плана в своята резолюция от 15.01.2020 г. относно Европейския зелен пакт [2019/2956(RSP)] Парламентът „[...] приветства намерението на Комисията да предприеме действия срещу глобалното обезлесяване [,] отправя искане за засилване на тези действия [и] да представи нова, амбициозна стратегия на ЕС за горите, с която да се отдаде необходимото признание на важната, мултифункционална и хоризонтална роля, която европейските гори, секторът и устойчивото управление на горите играят в борбата с изменението на климата и загубата на биологично разнообразие [...]“. Поради това Парламентът изготви два доклада по собствена инициатива: първият е озаглавен „Засилването на действията на ЕС за защита и възстановяване на горите в световен мащаб“ (Stepping up EU Action to Protect and Restore the World's Forests), а вторият – „Европейската стратегия за го-

GHG emissions absorption by forests in the EU (% of GHG emissions absorbed)

Фиг. 3. Относителен дял на поглъщане на въглероден двуокис от горите на страните в ЕС спрямо емисиите

рите – перспективи“ (The European Forest Strategy – The Way Forward). Последният документ е основополагащ за новата Стратегия на ЕС за горите. Към момента тя е в процес на напреднало обсъждане и редакция на текстове, като в резултат на т.нар. Зелена сделка изпълнението на Стратегиата става приоритет на Главна дирекция „Околна среда“ (DG Environment), а не както досега на Главна дирекция „Земеделие“ (DG Agri). Самото изработване на новата Стратегия на ЕС за горите, след публикуването на Стратегиата на ЕС за биоразнообразието до 2030 година, подсказва, че целите на горската стратегия ще бъдат съобразени (в някаква степен подчинени) с тези на биоразнообразието. Например: създаване на защитни зони за поне 30 % от сухоземната територия на Европа; възстановяване на увредените екосистеми на сушата и в морето в цяла Европа чрез засаждане на 3 млн. дървета в ЕС до края на 2030 г.; повишаване на биологичното земеделие и богатите на биоразнообразие особености на ландшафта в земеделските земи; възстановяване до свободнотечащо състояние на поне 25 000 км от реките в ЕС и др.; превръщане на ЕС в световен лидер по справяне с глобалната криза, свързана с биологичното разно-

образие; осигуряване на 20 млрд. евро годишно за биологично разнообразие от различни източници, включително финансиране от ЕС (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_bg).

...
Европейска информационна система за горските пожари

Набирането на все повече обезпокоителна информация за климатичните промени води до решение на ЕК през 1998 г. за създаване на Европейската информационна система за горските пожари (European Forest Fire Information System – EFFIS). Това става в сътрудничество с националните противопожарни администрации за подпомагане на службите, отговорни за защитата на горите от пожари в ЕС и съседните държави, както и за осигуряване на службите на държавите в Европейската общност и Европейския парламент с хармонизирана информация за горските пожари в Европа (<http://effis.jrc.ec.europa.eu>). През 2015 г. EFFIS стана един от компонентите на службите за управление при извънредни ситуации в програмата КОПЕРНИК на ЕС (COPERNICUS - Emergency Management Service). Ев-

ропейската информационна система за горските пожари се състои от осем модула на географска информационна система, която предоставя в реално време историческа информация за горските пожари и режимите на горски пожари в европейските, близоизточните и северноафриканските региони. Мониторингът на пожарите в EFFIS включва пълния пожарен цикъл, предоставящ информация за условията преди пожара и оценка на щетите след него. Понастоящем базата данни включва близо 2 млн. записа, предоставени от 22 държави, между които и България. EFFIS изготвя годишни доклади – анализи на горските пожари в регионите под наблюдение, които се предоставят на ЕК. Наблюдението на последствията от горските пожари има отношение и към изчисляването на поглъщане или отделяне на въглероден двуокис от горите. Според актуалните данни горите на страните в ЕС абсорбират 417 млн. т въглерод, което, съпоставено с 1990 г. (375 млн. т), е нарастване с 11 % (фиг. 3).

...

Конфедерация на собствениците на гори в Европа

CEPF (Confederation of European Forests Owners) е нетърговска организация, представляваща интересите на 16 млн. собственици, които притежават 60 % от площта на горите в ЕС. Тя подпомага и защитава концепцията за семейно горско стопанство чрез нарастване на сътрудничеството между членовете, в коопериране с европейските институции и активно лобиране. Кооперирането става под ръководството на Главната квартира в Брюксел и с помощта на Общото събрание и управляващия Конфедерацията Борд. CEPF е създадена в Люксембург през 1996 г. като наследник на Организацията на горските собственици от ЕИК от 1961 година. През 2012 г. Главната квартира се премества в Брюксел – т.нар. Евро-

пейска горска къща (The European Forestry House). Дейностите на CEPF имат за цел да насърчат създаване на политическа рамка с условия за заздравяване на националните организации на горските собственици, подобряване на организационния капацитет, за да се обслужва икономически жизнено, социално ангажирано, културнотрадиционно и екологично отговорно управление на горите. Организацията е партньор на ЕК при изработване на Стратегията за горите, участва и в създаването или дейността на други неправителствени и научни организации за горите: Европейският алианс за биоикономика (The European Bioeconomy Alliance – EUBA), Програмата за сертификация на горите (Programme for the Endorsement of Forest Certification – PEFC) и Технологичната платформа за горския сектор (Forest-based Sector Technology Platform – FTP).

...

Технологична платформа за горския сектор

FTP представлява Европейския център за научни изследвания и иновации в горската биоикономика със седалище в Брюксел. Това е европейска технологична платформа, която се отнася за целия горски сектор. Той обхваща всички видове икономически дейности, свързани с продукти и услуги от горите. Най-лесно е делението на горско стопанство и горска промишленост. В последната може да се разглеждат различни подсектори, например дървопреработване (вкл. производство на мебели и употреба в строителството, производство на дървеснобазираны плочи), производство на целулоза и хартия, печатарска индустрия. Продуктите на горския сектор се отличават със своята дълговечност. Основната цел на FTP е да разработи, популяризира и приложи стратегическа програма за научни изследвания и иновации, за да подобри конкурентоспособността и устойчивостта на горския сектор чрез иновации. В мисията ѝ се

включва модерното Укрепване на иновационния профил на горския сектор. То се реализира чрез широко публично обсъждане и представяне на т.нар. Визия (Vision). В момента актуална тема е VISION 2040, в която се обсъждат приетите през 2018 г. 10 целеви задачи: 1. Устойчиво управление на горите, биологично разнообразие и устойчивост на изменението на климата. 2. Повишен, устойчив дърводобив и мобилизация на суровините. 3. Повече добавена стойност от недървесните екосистемни услуги. 4. Към общество с нулеви отпадъци (със затворен кръг на потреблението). 5. Ефективно използване на природните ресурси. 6. Диверсификация на производствените технологии и логистика в горския сектор. 7. Целенасочени и безопасни работни места и връзки между селските и градските региони. 8. Възобновяеми строителни материали за по-здравословен начин на живот. 9. Нови продукти на основата на влакна и 80 % по-ниски емисии на CO₂. 10. Възобновяема енергия за обществото (<https://www.youtube.com/watch?v=a8PtHhKGTDDQ>).

FTP е основният фокусен център на Европейската комисия по отношение на научните изследвания и иновациите, основани на горите. Той е един от най-успешните сред 38-те европейски технологични платформи, признати от Европейската комисия.

...

Европейска асоциация на държавните гори

European State Forest Association – EUSTA FOR, е европейска организация, отговорна за управлението на държавните гори. Това е форум на държавните горски организации в Европа, където понастоящем членуват 36 департамента от 25 страни на ЕС (вкл. Великобритания). Тези държавни структури управляват 49 млн. ха гори с годишен добив на обла дървесина над 120 млн. куб. метра. На основа на паневропейските стратегии за устойчивост EUSTA FOR подпомага своите членове да прилагат собствени стратегии за устойчивост. Нейна

цел е да спомага за изпълнение на общите интереси на държавните гори в контекста на ЕС в рамките на устойчивото им управление. Главните задачи на EUSTAFOR са: (1) да анализира и проучва наличната рамка и условия в ЕС, за да се създадат условия за устойчиво управление на държавните гори; (2) да подпомага разширяването на обмен на идеи и контакти между държавните горски организации в Европа; (3) да информира регулярно своите членове за теми и въпроси, които засягат цяла Европа. През последното десетилетие EUSTAFOR участва като партньор в научни проекти от научните програми „Хоризонт“ и „Седма рамкова програма“ с основна задача разпространение на знания за ролята на горите, техните функции и възможности за интегрирано управление. От тези проекти добре познат на българската горска общественост е INTEGRAL – FUTURE-ORIENTED INTEGRATED MANAGEMENT OF EUROPEAN FOREST поради участието на Лесотехническият университет в него. Организацията е създадена през 2006 г. от Metsähallitus (Финландия), Office National des Forêts (Франция), Latvijas valsts meži (Латвия) и Österreichische Bundesforste AG (Австрия). България членува в EUSTAFOR чрез шестте държавни предприятия. Представително седалище на EUSTAFOR е Европейската горска къща в Брюксел (<https://eustafor.eu/>).

... Европейски институт за горите

Създаден като частна неправителствена научна организация през 1993 г., подпомагана от финландското правителство, Европейският институт за горите (European Forest Institute – EFI) днес е главен източник на научно проверена информация за ЕК по въпросите на горите. Основна цел на EFI е увеличаването на международните изследвания в областта на горите и предоставяне на вземащите решения на непредубедена информация на общоевропейско ниво. От създаването си до днес Европейският институт за

Подписване на документите на Министерската конференция в Мадрид от процеса FOREST EUROPE, 2015 г.

горите се разрасна до световна организация с представителства във Финландия, Испания, Германия, Малайзия и Китай. В EFI участват 130 асоциации на организации от 40 държави в Европа (вкл. Русия и Турция), Азия и Африка. Българските организации, самостоятелни членове на EFI, са Лесотехническият университет и Изпълнителната агенция по горите. Партньори в научната дейност на Института по темите за управление на природните ресурси са най-големите университети и научни институти от цял свят. 29 европейски държави са ратифицирали Конвенцията за EFI, в това число България през 2007 година. Европейският институт за горите е домакин на механизма FLEGT (Forest Law Enforcement, Governance and Trade) на ЕС, който подпомага процеса на управление и търговия при прилагането на законодателството в областта на горите в развиващите се страни, свързан с изпълнението на Плана за действие на FLEGT. По същия начин отговаря и за механизма REDD (Reducing Emissions from Deforestation and Degradation) на ЕС, който подпомага страните партньори в подобряването на управлението на земята използването като част от усилията им да забавят, спрат и обърнат тренда на обезлесяването. Основната дейност на EFI са различни научноприложни проекти, финансирани от програмите на ЕС (над 250 за последните 20 години), както и чрез финансиране от т.нар. Донорски фонд, в който глав-

на роля имат Германия, Испания, Финландия и останалите северни страни (Nordic countries). „По-бедните“ страни могат да участват със символични суми в Донорския фонд, за да получават цялостен безвъзмезден достъп до наличните научни резултати и прогнози. Въпреки взетите решения за включване в Донорския фонд през 2016 г., България все още не се е възползвала от тази възможност. Много съществена е ролята на EFI за повишаване на нивото и капацитета от знания на участници от партньорските организации и страните членки чрез различни модерни средства – вебинари, конференции, семинари, печатни и онлайн издания. Широкодостъпни, вкл. за българската лесовъдска общественост, са: EFI – News, EFI – Annual Reports, EFI – Discussion Papers, EFI – Think Forest Briefs (<https://efi.int/publications-bank>). Европейският институт за горите разполага със стратегия за дейността си до 2025 г., в която са включени три взаимносвързани интердисциплинарни теми - Биоикономика, Устойчивост и Управление, както и три стратегически цели: 1. Амбициозна европейска зона за научни изследвания и иновации в областта на горите. 2. Научноинформирани политики за справяне с обществените предизвикателства и възможности. 3. Информираност в обществото за значението на горите. Общото мото на стратегията е „Свързване на знанията с действията“ (<https://efi.int/about/strategy>). 🌱